

ריבית או חינוך

דן בן-דוד

זוהי תקופת בניית התקציב, והשנה יש בשורה: המדינה יוצאת מהמיתון ויש כסף. על המציאה הזאת קופצים ח"כים ושרים רבים – ובראשם שר הבטחון עמיר פרץ שהצהיר "אזרחי ישראל זקוקים גם לרווחה וגם לביטחון ובימים של עודפי תקציב, אין שום סיבה להמשיך ולקצץ במערכת הביטחון" (29 במאי, Ynet). האמנם?

אחד המאפיינים הבולטים של מסלולי צמיחה הוא מידת הקביעות שלהם על פני עשורים. לאורך מסלול צמיחה, יש תקופות של מיתון ותקופות של גאות, וחוזר חלילה ("מחזורי עסקים" בעגה המקצועית). כאשר מדינה נכנסת למיתון, הצמצום בפעילות הכלכלית בא לידי ביטוי בהקטנת הכנסות הממשלה ממסים. אחר כך, באות שנים של גאות, עם זינוק כלכלי וחזרה למסלול הצמיחה. ככל שרמת הפעילות במשק גוברת, כך גם גדלות ההכנסות ממסים.

אילו הממשלה היתה מתאימה את היקף הוצאותיה להיקף הכנסותיה מדי שנה, היא היתה נאלצת להוציא פחות דווקא בתקופות מיתון שבהם רמת הנוקקות לסיוע גוברת, וההיפך בתקופות של גאות כלכלית. לכן, מטרת הממשלה אינה צריכה להיות איזון תקציבי בכל שנה אלא שמירה על מסלול הוצאות יציב עם גרעונות בשנים שחונות ועודפים בשנים גשומות – ולכך משמעות לא מבוטלת לגבי האחריות התקציבית על פני זמן.

אך המנטליות של רבים כאן היא שבתקופות קשות הממשלה צריכה לסייע ובתקופות טובות ישנם עודפים שחבל לא לנצלם, כפי שהשר פרץ היטיב להדגיש. זו תפיסת עולם שהביאה למצב המתואר בגרף – תמונה שצריכה להיצרב בתודעה של כל פוליטיקאי ושל כל אזרח בעל זכות הצבעה.

ממשלה אינה שונה ממשק בית. יש הכנסות (בעיקר ממיסים) ויש הוצאות. אם מוציאים יותר ממה שנכנס, חייבים לקחת הלוואות. הלוואות, כזכור, צריכים יום אחד להחזיר – עם ריבית.

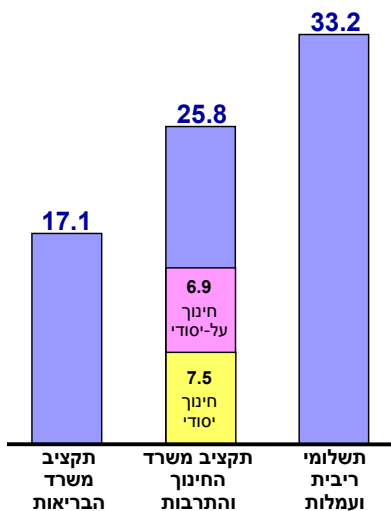
חלק משמעותי מאוד של תקציב המדינה בשנה שעברה הלך להחזר חובות. מעבר להחזרת הכסף שלווינו, שילמנו גם "קנס" על אי-יכולתנו – או אי-רצוננו – לחיות בתוך האמצעים שלנו. ה"קנס" הזה בא לידי ביטוי בתקציב שתועל לתשלום ריבית בסדר גודל שקשה לתאר: 33 מיליארד ש"ח.

למי שאינו מפנים את המימדים, אנו "זורקים לים" מדי שנה סכום הגדול ב-29% מכל תקציב משרד החינוך, ופי 2.3 מהתקציב הכולל של החינוך היסודי והעל-יסודי. למרבה האירוניה, במדינה שבה תשלומי הריבית גדולים פי שניים מתקציב הבריאות כולו, אין כסף באותו תקציב למימון סל תרופות נורמלי שיאפשר חיים איכותיים לאזרחיה.

הגיע העת לעבור מהפקרות לאומית לאחריות לאומית. אין חוקים כלכליים נפרדים ונוחים יותר למי שאינם מבנינים מושגי יסוד כמו "מגבלת תקציב". מי שרוצה יותר חינוך, בריאות ורווחה חייב להבין שאם נשלם פחות ריבית מדי שנה, יהיה יותר כסף לצרכים האמיתיים של החברה הישראלית. זה מחייב שבשנים טובות, נשתמש בעודפים כדי להקטין את החוב הציבורי – וזה מחייב שנבחרנו יחלו להחליט על עדיפויות לאומיות חדשות כדי לחלק באופן משכיל יותר את התקציב המוגבל הקיים.

תקציב המדינה*, 2005

במיליארדי ש"ח

* נתוני ביצוע

מקור: דן בן-דוד, אוניברסיטת תל-אביב
נתונים ממשרד האוצר